

METAKSAS'IN ÖLÜMÜ VE TÜRK KAMUOYU

Hatice YILDIRIM*

Öz: II. Dünya Savaşı'nda İtalya'nın verdiği ultimatomu hiç düşünmeden ret yanıtı veren General Metaksas tahminlerin aksine Yunanistan topraklarını başarılı bir şekilde savunmuştur. Metaksas, 1936 yılında Kral II. Georges'un tam desteğini alarak Yunanistan'da iktidara gelmiş ve diktatör bir rejim kurarak komünizme karşı savaş açmıştır. Ülkesinde ulusal bölünme neticesinde meydana gelen partiler arası çatışmayı da kontrol altına alan Metaksas İtalyan saldırısı sürecinde Yunanistan'da milli birliğin oluşmasını sağlamıştır. Metaksas 1930 yılında Türk-Yunan ilişkilerinde başlatılan dostluk sürecinin iki ülkenin çıkarlarına da hizmet ettiği görüşünü savunarak daha da geliştirilmesi konusunda önemli adımlar atmıştır. 1937 yılında Türkiye'yi ziyaret etmiş ve beyanatlarında Türklere karşı duyduğu sevgiyi biraz da mübalağalı bir şekilde ifade etmiştir. Metaksas'ın bu yaklaşımı Türkiye'den de karşılık bulmuş ve Çanakkale Savaşı esnasında Türklere karşı savaşa girilmesine ve Anadolu'nun Yunan ordusu tarafından işgaline karşı çıkan bu komutanın samimiyetine itimat edilmiştir. Ayrıca İtalya'nın ultimatomu karşısında tereddüt etmeden savaşa kararı alan Metaksas, Türk kamuoyunun saygısını da kazanmıştır. Ancak Yunanistan'ın Arnavutluk dağlarında İtalya'ya karşı mücadelesi devam ederken 1941 yılının Ocak ayında Metaksas vefat etmiştir. II. Dünya Savaşı devam ederken komşusu Yunanistan'da bu önemli ismin kaybedilmiş olması Türkiye'de de büyük bir yankı uyandırmıştır. Bu çalışmada, dönemin ulusal ve yerel basınında yer alan haberler incelenmek suretiyle Metaksas'ın ölümünün Türk kamuoyundaki etkileri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Metaksas, Yunanistan, Türkiye, II. Dünya Savaşı, Basın.

THE DEATH OF METAKSAS AND TURKISH PUBLIC OPINION

Abstract: II. Contrary to predictions, General Metaxas, who rejected the ultimatum given by Italy during World War II without thinking, achieved a significant success by defending the lands of Greece. Metaxas came to power in Greece in 1936 with the full support of King George II and declared war on communism by establishing a dictatorial regime. Metaxas, who also brought under control the conflict between the parties that arose as a result of the national division in his country, ensured the formation of national unity in Greece during the Italian attack. Metaxas took important steps to further develop the friendship process that started in 1930 in Turkish-Greek relations, defending the view that it served the interests of both countries. He visited Turkey in 1937 and expressed his love for the Turks in his statements, albeit somewhat exaggeratedly. This approach of Metaxas found a response in Turkey as well, and the sincerity of this commander, who opposed going to war against the Turks and the occupation of Anatolia by the Greek army during the Gallipoli War, was trusted. In addition, Metaxas, who decided to fight without hesitation in the face of Italy's ultimatum, also earned the respect of the Turkish public. However, while Greece's fight against Italy continued in the Albanian mountains, Metaxas died in January 1941. The loss of this important figure in neighboring Greece while World War II was ongoing had a great impact in Turkey as well. In this study, the effects of Metaxas' death on Turkish public opinion are discussed by examining the news in the national and local press of the period.

Key Words: Metaxas Greece, Turkey, World War II, Press.

Giriş

Yunanistan tarihinde hem asker hem de siyasetçi olarak önemli bir yere sahip olan İoannis Metaksas, 1871 yılında Yunanistan'ın İthaka Adası'nda doğmuştur. Metaksas, 1885 yılında Evelpidon Kara Harp Okulu'na başlamıştır. Yunan milliyetçiliğinin yoğun olarak yaşandığı bu dönemde Megali İdea hayali

* Doç. Dr., Hitit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, hatice_yildirim19@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5363-9471.

Metaksas'a da sirayet etmiştir¹. Megali İdea hayaline kapılan Metaksas, 1897 Türk-Yunan Savaşı'nda da yer almıştır². Metaksas askeri eğitimine Almanya'da devam etmiş ve 1903 yılında Berlin Harp Akademisi'nden mezun olmuştur³. 1910 yılında başbakan olan Venizelos'un yaverliğini yapan Metaksas, Yunan ordusunun düzenlenmesinde görevlendirilmiştir⁴. Ardından Metaksas 1912-1913 yıllarında Balkan Savaşları'nda da yeteneklerini başarılı bir şekilde göstermiştir⁵.

Venizelos ve Kral Konstantin arasında I. Dünya Savaşı'na dâhil olma konusunda çıkan anlaşmazlık Yunanistan'da ulusal bölünme olarak tanımlanan siyasi çatışma dönemini başlatmıştır⁶. I. Dünya Savaşı'nın başlarında Balkan Devletleri'nin hangi tarafta savaşa dâhil olacağı konusu bloklar arasında önemli bir çekişmeye sahne olmuştur. Özellikle Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında savaşa girmesiyle birlikte İtilaf Devletleri Bulgaristan ve Yunanistan'ı saflarına çekmek için toprak tekliflerinde bulunmuşlardır. Bu bağlamda İtilaf Devletleri yanlarında savaşa dâhil olması ve Sırbistan'a yardım etmesi karşılığında Yunanistan'a bir yandan Batı Anadolu'dan toprak imtiyazı teklif edilirken diğer yandan Balkan Savaşlarında ele geçirdiği Kavala'yı Bulgaristan'a geri iade etmesi istenmiştir. Venizelos bu teklifin ardından Yunanistan'ı İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa dâhil etme konusunda Kral Konstantin'i ikna etmek için iki defa memorandum sunmuşsa da başarılı olamamıştır⁷. Kral Konstantin ise Yunanistan için tarafsızlık politikasının daha doğru bir tercih olduğunu düşünmekteydi. Konstantin'e göre Almanların savaşa kazanma ihtimali yüksekti. Ayrıca İngiltere, Yunanistan'a Bulgaristan tehdidinde karşı herhangi bir taahhütte bulunmamıştı. Bununla birlikte Yunanistan'ın Almanya'nın yanında savaşa girmesine de imkân yoktu. Çünkü İngiltere'nin deniz gücü karşısında Yunanistan'ın varlık göstermesi mümkün değildi. Konstantin'in bu düşüncelerini ve tarafsızlık politikasını destekleyenler arasında Genelkurmay Başkanı İoannis Metaksas da yer almaktaydı⁸. Metaksas, Venizelos'un isteği üzerine muhtemel bir Türk-Yunan savaşı ve Anadolu üzerine daha önce yaptığı siyasi ve askeri incelemeleri kendisine hem sözlü hem de rapor olarak iletmıştır⁹. Metaksas raporunda herhangi bir gücün kalıcı olarak Batı Anadolu'ya yerleşmesinin çok zor olduğunu gerekçeleri ile izah etmiştir¹⁰. Metaksas'ın raporunda belirttiği gerekçeler arasında; Anadolu'da Rum nüfus oranının çok düşük olması ilk sırada yer almaktadır. Diğer önemli bir tespiti ise askeri açıdan bölgeyi ele geçirmek için uzun ve çetin bir mücadelenin kaçınılmaz olması ve topraklarını savunan Türklerin savaşı geniş bir alana yayarak galip geleceğiydi. Ayrıca Yunanistan'ın denizasını toprakları elinde tutmak için askeri ve mali kaynaklarının yetersiz olduğu da hatırlatılmıştır¹¹.

Venizelos ve Kral Konstantin arasında başlayan bu çatışma 1915-1917 yılları arasında Yunanistan'ı etkisi altına almıştır. Venizelos, Selanik'te İngiltere ve Fransa'nın desteğini alarak bir hükümet

¹ Çağla D. Tağmat, 'Yunan Başvekili İoannis Metaksas'ın Anılarında Türkiye Cumhuriyeti ve Mustafa Kemal Atatürk', Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi, sy. 2, (2015), s. 149.

² Nilüfer Erdem, 'Kırmızı Subay Metaksas'ın Çanakkale Harekâtı ve Olası Türk-Yunan Savaşı İle İlgili İncelemeleri', Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, c. 14, s. 27-28, (2015), s. 13.

³ Çağla D. Tağmat, a.g.m., s. 149.

⁴ Nilüfer Erdem, Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı 1919-1923, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2009, s.80.

⁵ Hasan Demirhan, Yunanistan'da Emperyalist Kavga (1914-1918), İdil Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 117.

⁶ Esra Özsüer, 'I. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı Venizelos-'Entente Cordiale' İşbirliği ve Propaganda Çalışmaları', Atatürk Yolu Dergisi, sy.63, (2018), s. 252.

⁷ Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, 'Yunanistan'da Ulusal Bölünme ve Birinci Dünya Savaşı'na Giriş', Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi II. Uluslararası Tarih Sempozyumu 100. Yılında Birinci Dünya Savaşı 16-18 Ekim 2014 Sempozyum Bildirileri Kitabı, İzmir 2015, s. 354,355.

⁸ Gürhan Yellice, 'Birinci Dünya Savaşı ve Yunanistan: Çanakkale'den Milli Bölünmeye', Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XVI / 32, (2016), s. 215.

⁹ Alexander Anastasius Pallis, Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922), Çeviren Orhan Azizoğlu, (İstanbul Yapı Kredi Yayınları, 1997), 31.

¹⁰ Michael Llewellyn Smith, Yunanistan'ın Anadolu Hayali 1919-1922, çev: Nilgün Engin Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2017, s.69.

¹¹ Alexander Anastasius Pallis, a.g.e., s. 31, 32.

kurmuş ve Kral Konstantin'i tahtan indirmiştir. Böylece Venizelos 1917 yılında Yunanistan'ı İtilaf Devletleri'nin yanında I. Dünya Savaşı'na dâhil etmiştir¹².

Kral Konstantin tahtan indirilirken taraftarları da anayasayı ihlal ettikleri gerekçesiyle sürgüne gönderilmek istenmiştir. Sürgüne gönderilmesi istenilen Anti- Venizelistlere ait listede adı bulunan Metaksas, Fransa'nın Korsika adasına gönderilmiştir¹³. Metaksas'ın sürgün hayatı 1920 yılında Venizelos'un seçimleri kaybedip Yunanistan'ı terk etmesinin ardından sona ermiştir. Yunanistan'da yapılan referandum neticesinde Kral Konstantin Yunanistan'da tekrar tahta çıkarken Metaksas da Atina'ya dönmüştür. İnönü Muharebelerinde alınan yenilgilerin ardından başbakan Gunaris, Anadolu'daki savaşın gidişatı hakkında fikirlerini almak için Metaksas ile bir araya gelmiştir. Bu görüşmede Metaksas Yunanistan'ın Anadolu'yu ele geçirebilecek güçte olmadığına dair düşüncesini tekrar etmiştir. Bu savaşın bütün Türk halkına karşı yapıldığını ve Türklerin direnişini tamamen kırmanın mümkün olmayacağını savunmuştur. Kendisine teklif edilen başkomutanlığı ise kabul etmemiştir¹⁴. Bu teklifi kabul etmeyen Metaksas 1922 senesinde kral taraftarı olan Hür Düşünenler partisini kurmuşsa da başarılı olamamıştır. Anadolu macerasının hezimet ile neticelenmesinin ardından kral sürgüne gönderilirken Metaksas, Yunan siyasi hayatında monarşi taraftarlığını Tsaldaris ile birlikte devam ettirmiştir. Metaksas 1926 yılında Pangalos'un diktatörlük yönetiminde hapse atılanlar arasında yer almıştır. Pangalos'un diktatörlüğünün başka bir darbe ile yıkılmasının ardından kurulan Zaimis hükümetinde ulaştırma bakanı olarak atanmıştır. Ancak 1928 yılında Venizelos'un seçimleri kazanarak tekrar hükümete gelmesi Metaksas'ın yine siyasi hayattan kopmasına neden olmuştur. Metaksas siyasi hayattan uzak kaldığı 1928-1932 yıllarını zor bir dönem olarak nitelendirmiştir. Metaksas 1932 senesinde Venizelos'un seçimleri kaybetmesi ile tekrar siyasi hayata dönmüştür. Seçim sonrası kısa süreliğine teşkil edilen monarşi taraftarı Tsaldaris'in kabinesinde yer almıştır¹⁵. Monarşi ve cumhuriyet taraftarlarının şiddetli bir mücadeleye girdiği bu dönemde Venizelos 1933 yılında son hükümetini kurmuştur. 1933 yılında yapılan seçimlerde Tsaldaris çoğunluğu kazanarak başbakan olmuştur. Bunun üzerine cumhuriyetçiler darbe girişiminde bulundularsa da başarısız olmuşlardır. Ancak 1935 yılında Venizelos'un da dâhil olduğu bir darbe girişimi daha gerçekleştirilmiştir¹⁶. Venizelos'un 1935 yılında gerçekleştirdiği darbe girişiminin bastırılmasında General Metaksas'ın büyük bir sorumluluk üstlendiği görülmektedir¹⁷. Venizelos bu başarısız girişim sonrası Yunanistan'dan ayrılırken, 1935 yılında seçimleri Halkçı Parti kazanmıştır. Bu seçimlerde Metaksas'ın yönetimindeki Kraliyetçi Birlik Partisi çok az bir oy almıştır. Yunanistan'da 1935 yılında monarşinin yeniden kurulması için bir halk oylaması yapılmış ve Kral II. Georgios, Kasım 1935'te ülkesine geri dönmüştür¹⁸. 1936 yılında Yunanistan'ın iki önemli siyasi lideri; Mart'ta Venizelos'un ardından Mayıs ayında da Tsaldaris'in vefat etmesi üzerine Metaksas'a iktidarın yolunu açmıştır. Komünizmin Yunanistan'a zarar vereceğini ileri süren Metaksas diktatörlüğünü ilan etmiştir¹⁹. Kral II.

¹² Murat Eser, Eleftherios Venizelos Yunan Arşiv Kaynaklarına Göre Türk-Yunan İlişkileri, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2019, s. 196.

¹³ Andrew Dalby, Eleftherios Venizelos 1919-1923 Barış Görüşmeleri ve Sonrası, çev: Dinçer Demirkent, Akılçelen Kitaplar, Ankara 2014, s. 76.

¹⁴ Köylü, M. (2015). İnönü Muharebeleri'nden Sonra Anadolu'daki Yunan Harekâtı İoannis Metaksas'ın Öngörülleri, Akademik İncelemeler Dergisi, 10/2, (2015), s. 165-189.

¹⁵ Çağla Tağmat, a.g.m., s. 150.

¹⁶ Barbara Jelavich, Balkan Tarihi 20. Yüzyıl, C.2, 6. Basım, Küre Yayınları, İstanbul 2019, s.220, 221.

¹⁷ Mehmet Pınar, 'Yunanistan'daki Darbe Teşebbüsünün (1935) Türk Siyasetine ve Basınına Yansımaları', Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sy. 53, (2021), s. 446.

¹⁸ Barbara Jelavich, a.g.e., s. 221.

¹⁹ Tuğba Eray Biber, 'II. Dünya Savaşı ve Yunanistan Türkleri', Yayına Hazırlayanlar: Nesrin Sariahmetoğlu, İlyas Kemaloğlu, İstanbul: Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları İstanbul, 2016, s. 286.; Türkiye'nin Atina elçisi de gönderdiği bir rapor ile Metaksas'ın başvekil olduğu süreç ile ilgili şu bilgileri paylaşmıştır; 'Beliren bir ihtimal ve yapılan bir tahmin de şudur ki Kondilis, Venizelos ve Tsaldaris gibi şeflerin ölmesinden ve gittikçe sıklaşan ve kesifleşen amele hareketlerinden sonra partilerde bundan böyle şahıs etrafında toplanmaktan ziyade doktrinler etrafında kümeleşmek temayülleri seziliyor. Bugün bilfiil ortada olan şey Kondilis, Venizelos ve Tsaldaris'ten sonra meydanın şimdilik Metaksas'a kalmış olmasıdır. Metaksas bugün venizelist ve antivenizelist partiler arasında ortalama bir siyaset yürütüyor. Şimdilik beliren siyasası her iki tarafı da idare ederek başlıca çekindiği amele hareketlerinin tehlikeli bir mahiyet almasını önlemektir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.10.0.0 /256-720-21.16.

Georgios 13 Nisan'da partilerin görüşlerine başvurmaksızın Metaksas'ı başbakanlık görevine getirmiştir. Meclisi 5 ay süreyle feshederek Metaksas'ın Yunanistan'ı kararnameler ile yönetmesine de izin vermiştir. Geniş yetkilerle donatılmış olan Metaksas ise ülkedeki siyasi partileri kapatmış, grevleri yasaklamış, basına ağır bir sansür uygulandığı gibi pek çok parti ve işçi liderini de tevkif ettirmiş ve sürgüne göndermiştir²⁰. Metaksas 1936 yılında Yunanistan'da Ulusal Gençlik Örgütünü teşkil ederek 8-25 yaş aralığında bulunan gençlerin tamamının bu örgüte katılmasını sağlamak istemiştir²¹.

Yunanistan'ın iç politikasında bir takım düzenlemelere giden Metaksas, dış politikada da Yunanistan'ı II. Dünya Savaşı'nın dışında tutmak için girişimlerde bulunmuştur. Metaksas, Avrupa'da Almanya, Balkanlarda İtalya ve Bulgaristan tehlikesi karşısında Türk-Yunan dostluğunun geliştirilmesine büyük önem vermiştir²². Başbakan olmadan önce 1934 yılında basına verdiği beyanatta da bu düşüncesini açıkça dile getirmiştir; '*Hakiki halde Yunanistan'ın büyük projeleri ve harpçi ameli yoktur. Sadece yalnız kalmaktan korkmakta ve komşuları ile alelade ve bilhassa Türkiye ve Yugoslavya ile dostluğunu takviye ümidindedir. Yunanistan komşularının dostluğunu temin etmeden refahını temin edemeyeceği zannındadır.*'²³

Metaksas başvekil olduktan sonra iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirmek için 18-22 Ekim 1937'de, Türkiye'ye gelmiştir²⁴. Metaksas için Ankara'da hazırlanan karşılama töreninde Başbakan Vekili Celal Bayar ve Dışişleri Bakanı Tefik Rüşü Aras yer almıştır. Akşam verilen davette yapılan konuşmalarda iki ülke arasında kurulan dostluktan ve ortak menfaatlerden bahsedilmiştir. Metaksas, Atatürk ile gerçekleştirdiği görüşmesinde ise Bulgaristan konusunda bazı kaygılarını dile getirmiştir²⁵. Metaksas'ın bu girişimleri neticesinde 1938 yılında yeni bir antlaşma ile 1930 ve 1933 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan antlaşmalar teyit edilerek hükümleri sağlamaştırılmıştır²⁶.

1- II. Dünya Savaşı Sırasında İtalya'nın Yunanistan'a Saldırması ve Türkiye

Metaksas Yunanistan'ın tarafsızlığını korumak için bir yandan İngiltere ve Fransa'nın yardımlarını almak için yakın ilişkiler kurmaya çalışırken diğer yandan Almanya'nın tepkisini çekmemeye de özen göstermiştir²⁷. Balkanlarda 1939 yılında İtalya'nın Arnavutluk'a saldırması üzerine İngiltere ve Fransa Yunanistan'a toprak bütünlüğüne dair güvence vermiştir²⁸.

İtalya, İngiliz hava kuvvetlerine havaalanını açmasını gerekçe göstererek Yunanistan'a bir nota vermiştir. Notada Yunanistan'dan Epir ve Pire bölgesi ile Korfu ve Girit Adalarını İtalya'ya terk etmesi istenmiştir. İtalyan Büyükelçisi tarafından 28 Ekim 1940'da başbakan Metaksas'a sunduğu mektupta Yunanistan'ın teslim olması istenmiştir. Ancak İtalya'nın teslim olma çağrısına Metaksas

²⁰ Pınar Selçuk Özgür, 'Yunanistan İç Savaşı ve Dış Güçlerin Rolü', Atatürk Yolu Dergisi, sy. 57, (2015), s. 103.

²¹ Tuğba Eray Biber, a.g.m., s.286.; Türkiye'nin Atina Elçiliği'nden alınan bir yazıda Metaksas'ın gençliğe hitaben radyoda yaptığı bir konuşmasına dair şu bilgileri vermiştir; '*Başvekil hassaten gençliğe hitap etmekte ve şimdiye kadar başbozuk bırakılmış olan bu gençliği bir ideal etrafında toplamaya gayret etmektedir. Muhtelif nutuklarının tetkikinden istidlal bulunduğu üzere başvekil son zamanlarda memlekette yeni bir hamle temin etmeye ve gençlik mefkûresini de devlet birliği etrafında temerküz ettirmeye çalışmakta ve bu maksat ile komünizm ve partizanlık cereyanları ile şiddetle mücadeleye girişmiş bulunmaktadır.*' BCA, 30.10.0.0.256.720.25.2.

²² Elçin Macar, 'İnönü Döneminde Türkiye-Yunanistan İlişkileri', Atatürk Ansiklopedisi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/inonu-doneminde-turkiye-yunanistan-iliskileri/?pdf=7024>, Erişim tarihi: 01/07/2024, s. 1.

²³ BCA, 030.10.0.0.255.718.2.3

²⁴ Özlem Yıldırım Kırış, 'Yunan Başbakanı İoannis Metaksas'ın Ankara Ziyareti ve Akisleri (18-22 Ekim 1937), Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 12/23, 2023, s. 20.

²⁵ Sezai Öztaş-Gürhan Kınalı, 'Atatürk Dönemi Balkan Politikası Bağlamında Türkiye-Yunanistan Ek Antlaşması', Balkan Araştırmaları Dergisi, c. 10, sy. 2, Aralık 2021, s. 576, 577.

²⁶ Hakan Uzun, 1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri', Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, c. 5, sy. 2, 2004, s. 45.

²⁷ Çağla Derya Tağmat, 'Yunanistan'da Büyük Açlık ve Türk Yardımları', Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, s. 24.

²⁸ Richard Clogg, Yunanistan'ın Kısa Tarihi, çev: Dilek Şendil, Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, İstanbul 2018, s. 122.

kesin ve net bir şekilde 'ohi (hayır)' yanıtını vermiştir. Yunanistan'da direnişin ve mücadelenin bir sembolü kabul edilerek her yıl 28 Ekim günü Oxi bayramı olarak kutlanmıştır²⁹.

İtalya ilettiği ultiatomuna hayır cevabını aldıktan³⁰ birkaç saat sonra Arnavutluk'taki askeri yığınağında yararlanarak 28 Ekim 1940'ta Yunanistan'a savaş açmıştır³¹. İtalya'nın Yunanistan'a savaş açması ile Türkiye'nin 1939 yılında İngiltere ve Fransa ile imzaladığı Üçlü İttifak hükümleri gereğince savaşa girmesi istenilebilirdi. Ancak İngiltere'nin böyle bir talebi olmamıştır³². Balkan Antantı hükümleri de Balkan Devletleri'nden bir saldırı gelirse geçerli olacaktı ve İtalya bir Balkan devleti değildi. Dolayısıyla Balkan Antantı çerçevesinde de Türkiye'nin savaşa dâhil olması gerekmiyordu³³. Balkan Antantı'nın Ek Protokol'ünün 3. Maddesinde ise Balkan coğrafyası dışından gelecek bir saldırı ihtimaline karşılık uygulanacak olan esaslara yer verilmiştir. Belirlenen esaslara göre; '*Taraflardan biri Balkanlı olmayan herhangi bir devletin saldırısına uğrarsa ve bir Balkan Devleti bu saldırıya o anda ya da sonradan katılırsa Balkan Antantı Paktının hükümleri bu Balkan Devleti'ne karşı tümüyle uygulanacaktır.*' Dolayısıyla Türkiye Ek Protokole göre de savaşa girmek zorunda değildi. Ayrıca Yunanistan, Balkan Antantı'na büyük devletlerden birine karşı savaşmayacağına dair gizli bir çekince de koydurmuştur³⁴. Son olarak 1933 yılında imzalanan Türk-Yunan Antlaşması ise iki ülkenin müşterek sınırlarına bir saldırı olursa birlikte hareket edilmesini öngörmekteydi. Böyle bir durum da gerçekleşmediği için Türkiye savaşın dışında kalmıştır.

Türkiye savaşa dâhil olmamakla birlikte Balkanlarda tehdit teşkil eden Bulgaristan'ın Yunanistan'a olası bir saldırısını engellemiştir. Türkiye Bulgaristan'a, Yunanistan'a saldırması durumunda Balkan Antantı'nın yükümlülüklerinin yerine getirerek Yunanistan'la birlikte hareket edeceği bildirmiştir³⁵. Bulgaristan'ı bu konuda uyanan Türkiye, Yunanistan'a İtalya ile mücadelesinde hareket alanı sağlamıştır. Yunanistan, Bulgaristan hududunda bulunan askerlerini çekerek İtalyanlara karşı direnişini güçlendirmiştir³⁶.

Metaksas, İngiltere'nin asker gönderme teklifini Almanya'nın tepkisini çekmemek için geri çevirmiştir. Bunun yerine deniz ve hava kuvvetlerinin sınırlı yardımını almıştır. Metaksas savaşın en sonunda Almanya ve Rusya'nın karşı karşıya geleceğini düşünüyordu. Bu çarpışmadan da Yunanistan'ı uzak tutmayı istiyordu³⁷.

İtalyanlara karşı başarılı bir şekilde savunma yapan Yunan ordusuna Türk basını övgü dolu sözlerle destek vermiştir. Sonuçta Yunan ordusunun başarısı İtalya tehlikesinin Türkiye'den de uzak kalmasını sağlıyordu³⁸. Yunanistan, İtalya saldırısı karşısında direniş gösterirken Türkiye'de başından itibaren yardım etmiştir. Bunların arasında ilaç ve çeşitli gıda maddeleri gibi insani yardımlar yer almaktadır³⁹. Gıda maddelerini çoğunlukla ithal ettiği için iase sıkıntısı yaşayan Yunanistan'a Adalar Denizi'nde savaşın yoğunlaşmadığı bir dönem olması sayesinde Türkiye'den ara ara gıda maddeleri ihraç edilmiştir. Ayrıca Tepedelen bölgesinde savaşan Yunan askerlerine 1940 yılının sonlarında yüz bin çift çorap, yedi bin tüfek pompası ve bir buçuk ton kalay sevk edilmiştir⁴⁰.

²⁹ Çağla Derya Tağmat, a.g.t., s. 27.

³⁰ Ozan Yücesoy, 'İkinci Dünya Savaşı'nda Batı Sahillerine Sığınan Yunanlar, Yunanistan'a Yapılan İnsani Yardımlar ve İzmir', Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 23/1, 2023, s. 123.

³¹ Fahir Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995), C. 1-2, 15. Baskı, Alkım Yayınevi, İstanbul 2005, s. 370,371.

³² Mustafa Aydın, '1939-1945: Savaş Kaosunda Türkiye, Görelî Özerklik-2', Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, C. 1: 1919-1980, Editör: Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s. 431.

³³ Oral Sander, Siyasi Tarih (1918-1994), 13. Baskı İmge Kitabevi, Ankara 2005, s. 143, 144.

³⁴ Mustafa Aydın, a.g.e., s. 430.

³⁵ Cemil Koçak, Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945), C. 1, İletişim Yayınları, 8. Baskı, İstanbul 2018, s. 316.

³⁶ Hakan Uzun, '1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri', Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, c. 5, sy. 2, 2004, s. 45.

³⁷ Barbara Jelavich, a.g.e., s. 241.

³⁸ Elçin Macar, a.g.m., s. 2.

³⁹ Hakan Uzun, a.g.m., s. 45.

⁴⁰ Bülent Bakar, 'Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar', Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. 24, sy. 71, 2008, s. 416.

Metaksas'ın planladığı gibi başarılı bir savunma gerçekleştirmiş ve İtalyan askerlerini Arnavutluk topraklarına geri sürmüş ve Yunan ordusu 22 Kasım tarihinde Görice'yi ele geçirmiştir. Böylece Türkiye de savaşın dışında kalmıştır⁴¹.

2-Metaksas'ın Ölümü ve Türk Kamuoyu

II. Dünya Savaşı sürecinde Türkiye, savaşın dışında kalmaya ve çarpışan ideolojilere yakın durmamaya yönelik bir politika takip etmiştir. Bu yıllarda basının üzerinde Matbuat Umum Müdürlüğü ve sıkıyönetimin tatbik ettiği sıkı bir kontrol mekanizması uygulanmaktaydı⁴². Gazetelere bazı haberlerin hiç bulunmaması ve bazılarının da büyütülmemesi hususunda talimatlar gelmekteydi. Ayrıca sadece Anadolu Ajansı ve Matbuat Umum Müdürlüğü'nün vereceği dış haberler yayınlanabilecekti. Bu dönemde Türkiye'de başlıca gazeteler arasında; Akşam, Cumhuriyet, Sabah, Son Posta, Tan, Tanin, Tasvir, Ulus, Vakit ve Vatan yer almaktadır⁴³. Ankara Radyosu da devlet politikasını içeren haberleri daha süratli bir şekilde yayınlayarak bu dönemde ön plana çıkarılmıştır⁴⁴.

II. Dünya Savaşı'nın öne çıkan isimlerinden biri olan Metaksas üremi hastalığından dolayı 29 Ocak 1941 tarihinde sabah 06:20'de vefat etmiştir. Türk basını Metaksas'ın ölüm haberini manşetten kamuoyuna duyurmuştur. Atılan haber başlıklarında Yunanistan 'dost' ve 'kardeş' bir ülke, Metaksas ise 'milli kahraman', 'büyük başvekil', 'büyük elen', 'Türk dostu' ve 'Yunanistan'ın en güzide evladı', olarak tanımlanmıştır. Türk basını; Ahmet Emin Yalman, Yunus Nadi, Abidin Daver, Zekeriya Sertel, Hüseyin Cahit Yalçın, Asım Us, Necmettin Sadak ve Falih Rıfkı Atay gibi usta kalemlerinin Metaksas'ın ölümünün ardından köşe yazılarında bu kaybın etkileri üzerine yaptıkları değerlendirmelerin Türkiye'nin dış politikası ile uyumlu olduğu görülmektedir. Zira köşe yazıları tek bir kalemde çıkmış hissi vermektedir.

Savaş nedeniyle Metaksas'ın vefatından sadece birkaç saat sonra yeni başbakan ve kabinesi görevine başlamıştır. Kral II. Georges Yunan Milli Bankası'nın Genel Müdürü Korizis'i kabineyi teşkil etmesi için görevlendirmiştir. Yeni kabinede aslında bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Metaksas'ın kabinesi aynen görevinin başında kalmıştır⁴⁵.

Metaksas'ın vefatının ardından ilk akla gelen soru Yunanistan'ın savaş politikasında bir değişikliğe gidip gitmeyeceği olmuştur. Savaşın kritik bir döneminde yaşanan bu kayıp sonrası politikalarda bir değişikliğe gidilmeyeceğine dair ilk açıklama Kral II Georges'dan gelmiştir. Metaksas'ın ölümünün hemen ardından Kral II. Georges Yunan milletine hitaben bir beyanname neşretmiştir. Beyannamede; *'Beş sene benim yanımda sürat ve feragatle memleketimi idare eden aydın zekâsı ile devlete verimli faaliyetinin damgasını derin bir şekilde tatbik etmiş olan milli duyguyu canlandırarak düşman entrikalarına karşı cesurane vaziyet alan Jan Metaksas Yunan tarihinin ebedi simaları arasında yer almak üzere gözlerini dünyaya kapatmıştır. Yeni hükümetim reis ve azalarının şimdiye kadar Metaksas'ın uzun zamandan beri mesai arkadaşları bulunmaları bu eserin takibinde devam edileceğinin kati zamanıdır. Yunan ordusunun şeref meydanında takip ettiği kahraman ve muazzam mücadeleyi fedakârlık ve feragat ile sona erdirecekler emin olunuz. Muzaffer bir neticeye isal eyleyeceklerdir.'*⁴⁶ Kral beyannamede Metaksas'ın mesai arkadaşlarının hükümette görevlerinin başında kaldığının altını çizerek takip edilen politikalarda değişiklik olmayacağını çok net bir şekilde ifade etmiştir.

Göreve gelen yeni başbakan Korizis de Metaksas'ın siyasetinin aynen takip edilmeye devam edileceği mesajını paylaşmıştır; *'Vazifemiz bizim için maddeten ölen fakat manen ölmeyen Metaksas'ın çizdiği siyaseti takip etmektir. Şeref ve vazife yolu üzerinde bize rehberlik etmek üzere o daima yanımdadır. Şefin siyasetinde dünyanın hiçbir değişiklik görmemesine çalışacağız. Çünkü hükümetin bütün faaliyet*

⁴¹ İlhan Tekeli- Selim İlkin, Dış Siyaseti ve Askeri Stratejileriyle İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si, C. 1, İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s. 438.

⁴² Orhan Koloğlu, Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi, Pozitif Yayınları, İstanbul 2015, s. 120.

⁴³ Hıfzı Topuz, II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul 2016, s. 167, 168, 170.

⁴⁴ Orhan Koloğlu, a.g.e., s. 120.

⁴⁵ Ulus, 'Atina'dan Gelen Haberler', 30 Ocak 1941, s. 1.

⁴⁶ Son Telgraf, 'Kralın Millete Mesajı', 30 Ocak 1941, s. 5.

sahalarındaki bu siyasetin bu memlekete uygun biricik siyaset olduğuna kaniyiz.' Ayrıca beyanatında Yunan milletinin Metaksas'a güvendiği ve yardım ettiği gibi bu tarihi mücadelenin iyi bir şekilde neticelendirilmesi için aynı yaklaşımın yeni başvekil olarak kendisine de gösterileceğine dair temennisini dile getirmiştir⁴⁷.

Atina'dan alınan habere göre Yunan başkumandanı General Papagos orduya hitaben bir emirname yayınlamıştır. Papagos bütün askerlerin birkaç dakika işlerini bırakarak General Metaksas için dua etmelerini ve bütün kuvvetleri ile savaşa devam etmelerini istemiştir⁴⁸. Birkaç gün sonra da Yunan basını Metaksas'ın ölümünün ardından Yunan ordusunda herhangi bir çözülme meydana gelmediğine dair yayınladığı haberlere Türk basını da aynı duygularla yer vermiştir; '*Gazeteler, Yunan ordusunun büyük şefinin ölümünü istismar edebileceğini zannetmiş olan düşmana vermiş olduğu cevabın yeni muvaffakiyetler yeni muzafferiyetler olduğunu yazmaktadır. İşte ölen büyük şefine harp halindeki ordunun attığı selam topları bunlardır... Yunan ordusu ilerliyor ve ilerleyecektir.*'⁴⁹

Türk basınında, özellikle köşe yazılarında Metaksas'ın İtalyan işgaline karşı verdiği mücadele ve kaybının Yunanistan için ne anlama geldiğine dair değerlendirmelerde bulunulmuştur. Köşe yazılarında Metaksas'ın Yunanistan'ın son dönemlerinde yetiştirdiği en büyük devlet adamı olduğuna dair ortak bir görüş hâkim bulunmaktadır. Bu nedenle de Yunanistan'ın en çok ihtiyacı olduğu kritik bir dönemde Metaksas'ın kaybı bir nevi kaderin cilvesi olarak kabul edilmiştir. Hamdi Nüzhet Cançar, Yunanistan için Metaksas'ın kaybının ne anlama geldiğini şu sözlerle ifade etmiştir; '*Dört aydan beri boğaz boğaza pençe pençeye en korkunç düşmanı ile boğuşmakta olan küçük fakat kahraman Yunanistan hizmetlerine en ziyade muhtaç olduğu bir günde en büyük adamını kaybetti.*'⁵⁰ Necmettin Sadak da bu kaybı; '*İstiklal savaşına girişmiş bir milletin orduları zaferden zafere koştuğu bir sırada dünyanın karmakarışık bir devrinde ansızın böyle bir şefinden mahrum kalması kör talihin cidden acı ve yersiz bir zulmüdür*' şeklinde tasvir etmiştir⁵¹. Selim Ragıp da benzer kelimelerle şunları yazmıştır; '*Bütün bir devlet ve millet istiklalinin kahramanı olan adam vatanının İtalya tarafından uğradığı haksız tecavüz karşısında bugün herkesten ve herşeyden evvel lazım bir kimse idi. Kaybı bu sebepten çok büyük oldu.*'⁵² Etem İzzet Benice ise Metaksas'ın Yunanistan için ifade ettiği anlamları şu şekilde sıralamıştır; '*Metaksas muhakkak ki Yunan milleti için milli vahdettin, milli haysiyet ve müdafanın bir sembolü idi; O milletine ve tarihine karşı hizmetini şeref ve metanetle ifa etmiş olarak dünyaya gözlerini kapadı.*'⁵³ Abidin Daver ise ani kaybına ve emeklerinin karşılığını tam olarak alamadan ölmesinden dolayı duyduğu üzüntüye yer vermiştir; '*Dost ve müttefik Yunan milleti son senelerde yetiştirdiği en büyük adamı General Metaksas'ı ona en fazla muhtaç olduğu bir zamanda kaybetti. Metaksas'ın ölümü hakikaten mevsimsizdir. O, kurduğu Yunan birliğinin ve çelikleştirdiği Elen ruhunun tam zaferini görmeden ölmeliydi.*'⁵⁴

Türk kamuoyunda, İtalyanlar'a karşı göstermiş olduğu başarı, aynı zamanda Türkiye'ye karşı takip ettiği dostluk politikaları sebebiyle Metaksas'ın kaybı ortak bir acı olarak kabul edilmiştir. Necmettin Sadak bu üzüntüyü aile faciası şeklinde tasvir etmiştir; '*Tarihinin en nazik anında dost Yunan milletini vuran matemi Türkiye derin teessür içinde bir aile faciası gibi paylaşıyor.*'⁵⁵ Falih Rıfkı Atay da müşterek acı vurgusu yapmış ve satırlarına şu cümleler ile başlamıştır; '*Dün Ankara radyosunun öğle neşriyatını dinleyen Türkler havadislerin sonuna doğru birdenbire donakaldılar: o anda kadın erkek radyo başındaki bütün Türk vatandaşların yüzlerine bakmak, Metaksas'ın ölüm yasına hemen 'müşterek' vashını vermeğe kâfi idi.*'⁵⁶ Ulus gazetesi de bu acıya iştirak ettiğini şu şekilde ifade etmeyi

⁴⁷ Haber Akşam Postası, 'Yeni Başvekilin Beyanâtı', 31 Ocak 1941, s. 4.

⁴⁸ Akşam, 'Yunanistan'ın Azmi: Kati Zafere Kadar Harbe Devam Edilecek', 30 Ocak 1941, s. 2.

⁴⁹ Vakit, 'General Metaksas'ın Cenazesine Çelenk Gönderenler', 3 Şubat 1941, s. 2.

⁵⁰ Hamdi Nüzhet Cançar, 'Metaksas Öldü, Yunanistan Yaşayacaktır', Anadolu, 30 Ocak 1941, s. 1.

⁵¹ Necmeddin Sadak, 'Dost Yunan Milletinin Büyük Matemi', Akşam, 30 Ocak 1941, s. 1.

⁵² Selim Ragıp Emeç, 'General Metaksas', Son Posta, 30 Ocak 1941, s. 3.

⁵³ Etem İzzet Benice, 'Metaksas'ın Ölümü Karşısında', Son Telgraf, s. 5.

⁵⁴ Abidin Daver, 'Metaksas Yunanistan İçin Milli Bir Kahramandır', İkdâm, 30 Ocak 1941, s. 1.

⁵⁵ Necmettin Sadak, 'Dost Yunan Milletinin Büyük Matemi', Akşam, 30 Ocak 1941, s. 1.

⁵⁶ Falih Rıfkı Atay, 'Kardeş Milletinin Büyük Yası', Ulus, 30 Ocak 1941, s. 1.

tercih etmiştir; 'Ulus, *Türk milletinin sıcak hislerine tercüman olarak dost Elen milletinin bu kaybindan mütevellit derin teessürlerine bütün samimiyeti ile iştirak etmeyi bir vicdan borcu bilir.*'⁵⁷ Nizameddin Nazif, Metaksas'ın kaybına Türkiye'de duyulan üzüntüyü Yunanistan ile eş değer olduğunu karşılaştırmalı bir şekilde ele almayı tercih etmiştir; '*Dün Atina haberinin bir anda şimşek gibi yayılması ile başlayan matem hiç şüphesiz Yunanistan'dan sonra ve derecesi asla Yunanistan'dan az olmamak üzere Türkiye'de hissedilmiştir. Zira General Metaksas'ın ölümü ile Türkiye bir numaralı müttefiki Yunanistan'ın bu buhranlı devresinde ne büyük bir şef kaybetmiş olduğunu bilmektedir.*'⁵⁸

Gazetelerde Metaksas'ın ölümünün ardından Türkiye'de yaşanan üzüntü ve bunun bir matem olarak kabul edildiğine dair çarpıcı örnekler de yer verilmiştir. Özellikle Metaksas'ın ölüm haberini verirken Ankara radyosu spikerinin üzüntüden sesinin titrediği ve ardından da radyo yayınının sona erdiği bilgisi dikkat çekmektedir⁵⁹. Akşam gazetesi ise Metaksas'ın ölüm haberinin ardından gazino, kahvehane ve barlarda müzikli eğlencelerin tatil edildiği bilgisini paylaşmıştır⁶⁰.

Metaksas'ın ölümünün Türk kamuoyunda matem olarak kabul edilmesinde bazı önemli etkenler bulunmaktadır. Bu etkenlerden birisi de Metaksas'ın dış politikada Türk-Yunan dostluğuna verdiği önem yer almaktadır. Özellikle de Metaksas'ın Yunanistan'ın 1919 yılında Anadolu'yu işgal teşebbüsüne en başından itibaren karşı çıkmış olması ve bu yaklaşımını ilerleyen yıllarda da sürdürmesi takdirle karşılanmıştır. Asım Us Metaksas'ın bu konudaki tutumuna köşesinde yer vermiştir. Asım Us'a göre; '*Büyük ölünün Türkler için unutulmayacak ikinci bir şahsiyeti daha vardır ki bu da umumi harp sonunda Yunanistan Anadolu macerasına girmesine muhalefet etmiş olan bir devlet adamı olmasıdır. Hatta Kral Konstantin kuvvetleri Eskişehir ve Kütahya'yı işgal ettikten sonra dahi bu maceradan vazgeçmek hususunda ısrar etmiş bulunmasıdır. Bu bakımdan onun ölümü Yunan milleti için olduğu gibi Türk-Yunan dostluğu için de büyük bir kayıp teşkil eder.*'⁶¹ Yunus Nadi de Metaksas'ın en başından itibaren Türk-Yunan dostluğu üzerine bir politika takip ettiğine ve iki ülkenin çıkarlarının da bunu gerektirdiğine dair görüşüne yer vermiştir. Nadi'ye göre; '*Bu Türk dostluğu General Metaksas' da yalnız şahsi duygularından ibaret bir iş değildi. O Yunan milletinin menfaatleri de bu dostlukta mündemiş olduğuna ve Avrupa'nın bu köşesinde Türk ve Yunan milletlerinin en samimi bir dostlukla yekdiğerine bağlanmaları iki tarafında en zaruri menfaatleri icabından bulunduğu kani idi. İlk başlarda General Metaksas'ın tek başına ileri sürdüğü bu fikir bilahare Yunanistan'da çok taraftar kazandı. Ne hacet Anadolu seferinin baş müteşebbisi Venizelos bile Yunanistan'da Türk dostluğunun baş müdafilerinden biri olmakta gecikmedi.*'⁶²

Metaksas'ın Türk-Yunan dostluğunu pekiştirmek için her fırsatta, özellikle basına verdiği beyanatlarda Türk halkına karşı duyduğu saygıyı ve sevgiyi dile getirmesi de Türk basınında ele alınmıştır. Nitekim bu konuda Sırrı Şanlı, Metaksas'ın başbakan olduktan kısa bir süre sonra bir Türk gazetesine verdiği beyanatını köşe yazısına taşımıştır. Bu beyanatta Metaksas Türkiye'yi hep sevdiğini açıkça ifade etmiştir; '*Türkler ve Yunanlılar, Türk-Elen ittifak ve dostluğun hayati zaruretini henüz idrak edememiş oldukları bir sırada bu kardeşçe teşrik-i mesainin lüzum ve ehemmiyetini alenen söyleyen ve bu özlü çalışmada birincilik rekorunu kazanan benim. Ben Türkiye'yi her zaman sevdim. Türk halkına temsil ettiğiniz gazete ile ilan ediniz ki burada komşu hükümetin başında bir dostları vardır ve o dosta güvenebilirler...*'⁶³

Metaksas'ın Türkiye'yi ziyarete geldiği dönemde sergilediği davranışlar ve yaklaşımları ile Türk gazetecileri üzerinde olumlu bir etki bırakmıştır. Nitekim basında ziyarete dair hatıralara yer verilirken Metaksas mütevazı ve samimi bir dost olarak nitelendirilmiştir. Reşat Fevzi, Son Telgraf'ta yayınlanan yazısında; Metaksas'ın Türkiye'ye ziyaret için geldiğinde Türk gazetecilere karşı

⁵⁷ Ulus, Dost Elen Milletinin Büyük Kaybı', 30 Ocak 1941, s. 4.

⁵⁸ Nizameddin Nazif, 'Dost Metaksas Tarihe Girerken...', Vatan, 30 Ocak 1941, s. 3.

⁵⁹ Cumhuriyet, 'Türkiye'de Teessür', 30 Ocak 1941, s.1.; Bugün, 'Haber Memleketimizde Derin Bir Elemlle Karşılandı', 30 Ocak 1941, s. 2.

⁶⁰ Akşam, 'General Metaksas'ın Ölüm Haberi Gelince', 30 Ocak 1941, s. 2.

⁶¹ Asım Us, 'Metaksas'ın Ölümü', Vakıf, 30 Ocak 1941, s. 1.

⁶² Yunus Nadi, 'Metaksas'ın Ölümü', Cumhuriyet, 30 Ocak 1941, s. 1.

⁶³ Sırrı Şanlı, 'Türkler Neden Elen Dostlarımız Kadar Müteessir ve Matemli', Halkın Sesi, 30 Ocak 1941, s. 1.

gösterdiği sempatiye ve samimiyete dair bir hatırasına yer vermiştir; *'Metaksas Ankara'ya hareket etmek üzere Haydarpaşa'ya geçerken bir Akay vapurunda 20 dakikalık seyahati gazeteciler ile beraber yapmak nezaketini göstermişti. Beş on arkadaş orta kat kamerada Metaksas'ın etrafını almış konuşuyorduk. Ona muhtelif sualler soruyor çok nazik cevaplar alıyorduk. Türk dostluğuna fevkalade ehemmiyet ve kıymet veren elen başvekili Türk gazeteciler ile derin bir tevazu ile konuşuyordu. Çok sempatik idi. Zeki bakışları mütemadiyen cevvaliyetini muhafaza ediyor sıcak bir tebessüm sevimli çehresinden hiç eksik olmuyordu. Onu Haydarpaşa'da trene bindirirken hepimizden eski bir dost gibi ayrılmış hararetili hararetili elimizi sıkıyordu.'*⁶⁴ Haber Akşam Postası gazetesi ise Türkiye'ye gelen Metaksas'ın bir Türk gazeteciye verdiği küçük kâğıt parçasında kendisinin el yazısının yer aldığı şu satırlarına yer vermiştir; *'Yunanlılarla Türklere; Bir gün Türkiye ile Yunanistan arasındaki hudutlar, iki milletin ittihadı ve Allah'ın inayeti ile kalkacaktır. Bugünü idrak edip edemeyeceğimi bilmiyorum. Türk ve Yunan milletlerinin bunu görmeleri temennisindeyim. Metaksas'*⁶⁵ Tan gazetesi ise Metaksas'ın Ankara'ya geldiği zaman stadyumda yaptığı konuşması üzerinden bir örnekle üzüntünün boyutlarını şu şekilde ifade etmiştir; *'Gençlik onun mikrofon başında 'yaşasın Türk gençliği!' diye haykırışını bir defa daha ruhunun derinliklerinde işitmektedir'*⁶⁶.

Metaksas'ın, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının ardından cenaze törenine katılarak, Türk milletinin derin ve büyük acısına iştirak etmesi de gerçek bir dost olarak görülmesini sağlayan etkenlerden biri olmuştur. Ulus gazetesinde *Yankılar* sütununda Metaksas'ın Atatürk'ün cenaze törenine katılan tek başvekil olduğu hatırlatılmıştır; *'Ebedi Şef'in tabutunu ağır adımlarla hasta hasta takibini hatırlıyorum. Bütün o cenaze alayına-hasta olmasına rağmen dışarıdan gelen bir tek başvekil oydu. Ertesi akşam Ankara Palas'ın salonunda bir kardeş ölümünün bütün matemini gözlerine sindire sindire bizimle konuşması gözlerimin önündedir.'*⁶⁷ Nizamettin Nazif de Atatürk'ün cenazesinde Metaksas'ın derin bir üzüntü duyduğunu şu sözlerle ifade etmiştir; *'Atatürk'ün tabutu başında bir Türk kadar temiz ve sıcak gözyaşı dökken insanların ilki Yunan milletinin bu asil Metaksas'ı olmuştur.'*⁶⁸

Türk basınında Metaksas'ın parti kavgalarını bitirmesi Yunanistan'ın iç politikasına yaptığı en önemli katkı olarak kabul edilmiştir. Bu katkının daha iyi anlaşılması için de Metaksas'ın başbakan olduğu zaman Yunanistan'ın içerisinde bulunduğu duruma dair bilgiler verilmiştir. Hamdi Nüzhet Cançar Metaksas başbakan olduğunda Yunanistan'ın iç durumunu şöyle tasvir etmiştir; *'1936 senesinde Metaksas Başvekilîte direkte ettiği zaman Yunanistan kelimesinin tam manasıyla karmakarışık bir vaziyette idi. Bütün meziyetleri birbirinin gırtlığına sarılmaktan ve biri diğerinin ayağına karpuz kabuğu koymaktan başka bir şey olmayan Venizelos ve Çaldaris partileri bir nesildir Yunanistan'da hükümet, otorite ve kuvvet namına hiçbir şey bırakmamışlardı. Söz ayağa düşmüş ve ortada devlet mefhumu bile kaybolmuştu. Hükümetin mali vaziyeti iflasa yaklaşmıştı, partizanlık bulaşmış olan orduda inzibat kalmamıştı. Siyasi partizanlık adına sadece birbirleriyle boğuşuyorlardı.'*⁶⁹

Abidin Daver de *Hem Nalına Hem Mihına Köşesinde* Metaksas'ı eski liderler ile karşılaştırarak Yunanistan'a yaptığı katkıları değerlendirmiştir; *'Venizelos da dâhil olmak üzere diğerleri daha ziyade politikacı idiler; ihtirasları ayaklandığı zaman milleti ve devleti unuttular. Metaksas ise tam bir devlet adamı idi. Kendini değil vatanını düşünüyordu. Memleketi bir diktatör gibi idare ettiği halde elindeki büyük kuvvet ve salahiyeti yalnız vatanının iyiliği için kullanıyordu. Yunanistan'ın Metaksas'dan önceki bütün liderleri 'dağıtıcı' idiler, Metaksas birleştirici olmuştur.'*⁷⁰

Ahmet Emin Yalman Metaksas'ın inşa ettiği diktatörlük rejimini karışıklar içerisinde bulunan Yunanistan'ın toparlanması ve milli birliğin sağlanması için gerekli olduğunu ileri sürmüştür. Yazısında neden gerekli olduğunu da şu şekilde izah etmiştir; *'1936 senesinde General Metaksas*

⁶⁴ Reşat Feyzi, 'Metaksas'a Ait Hatıralar', Son Telgraf, 31 Ocak 1941, s. 2.

⁶⁵ Haber Akşam Postası, 'Tarihi Bir Vesika', 30 Ocak 1941, s. 1.

⁶⁶ Tan, 'Türkiye'de Duyulan Derin Teessür', 30 Ocak 1941, s. 1.

⁶⁷ Ulus, 'Rahmetli Metaksas', 30 Ocak 1941, s. 2.

⁶⁸ Nizameddin Nazif, 'Dost Metaksas Tarihe Girerken...', Vatan, 30 Ocak 1941, s. 3.

⁶⁹ Hamdi Nüzhet Cançar, 'Metaksas Öldü, Yunanistan Yaşayacaktır', Anadolu, 30 Ocak 1941, s. 1.

⁷⁰ Abidin Daver, 'Metaksas; Büyük Adamdı', Cumhuriyet, 31 Ocak 1941, s. 2.

*hasta bir Yunanistan'ın tedavisini mesuliyetini cesaretle üzerine aldığı zaman memleket anarşi içindeydi. Metaksas bir müddet için Yunanistan'da bir şiddet rejimi kurdu. Fakat bunu kendi hesabına saltanat sürmek şahsi nüfuzunu yürütmek için yapmadı. Vatani hakkında hiçbir zaman bir doktor ve bir baba hissinden başka bir his beslemedi. Geniş bir hürriyete alışan Yunanistan, usta bir doktor hissi ile Metaksas'ın kurduğu disiplin perhizine birden bire alışamamış biraz hoşnutsuzluk duymuştur. Fakat bu his gitgide azalmış ödenen bedel ne kadar ağır olsa da tam bir milli birlik ahenk ve müspet inkişaf temin edildiği takdir olunmuştur. Geçen haziranda Yunanistan'da bulunduğum sırada Metaksas bir hastalık geçirdi. Bunun tehlikeli olduğu da söylendi. Hürriyet esaslarına en bağlı en aşırı muhaliflerin bu münasebetle ortaya koydukları hisler duyulmaya layıktı: 'Ölüp giderse halimiz ne olur?' diye üzüliyorlardı.'*⁷¹

Metaksas'ın, 28 Ekim 1940'da Yunanistan'ın teslim olmasını isteyen İtalyan ultimatoma karşı verdiği cevap ile savaşmayı tercih etmesi ve beklentilerin aksine başarılı bir şekilde İtalyan askerlerine karşı topraklarını savunması da Türk basınında büyük bir takdirle karşılanmıştır. Köşe yazılarında Metaksas'ın parti çekişmeleri içerisinde boğuşan Yunanistan'da nasıl birliği sağladığı ve İtalya saldırısına karşı başarılı olmasının nedenleri üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur. Abidin Daver, Yunanistan'ın İtalya karşısında elde ettiği başarıyı dış politikasındaki doğru adımlarına bağlamıştır. Daver'e göre; '*Harici siyasette Türk ve İngiliz dostluklarına en yüksek kıymeti vermek suretiyle memleketine yaptığı büyük hizmet meydandadır. Yunanistan şimdi bir taraftan İngiltere'nin yardımı ile harp ederken diğer taraftan da arkasını Türkiye'ye Türk dostluğunu teşkil ettiği emniyet kalkanına dayamış bulunuyor ve bu sayededir ki Selanik'e inmek azmiyle bir gece yarısı Metaksas'ın kapısını çalanlar şimdi Avlonya'ya doğru sürülmüş bulunuyorlar.*'⁷²

Hüseyin Cahit Yalçın ise Metaksas'ın bu başarıyı elde etmesinde karakterinin önemli bir yeri olduğu ileri sürmüştür. Yalçın, Metaksas'ın Almanya ve İtalya'nın tarafına geçeceğine dair iddialar karşısında bir arkadaşının bu konu ile ilgili şu sözlerine yer vermiştir; '*Merak etmeyiniz diyordu. General Metaksas ismini kirletmiş bir halde ölmek istemez. O Yunan tarihinde parlak bir rol oynamak şerefini hiçbir zaman hiçbir şeye feda etmez.*'⁷³

Metaksas'ın İtalyan saldırısını geri püskürtmesi bir mucize olacak kadar önemli bir başarı olarak kabul edilmiştir. Zekeriya Sertel'e göre bu başarı; '*İtalya Yunanistan'ı küçük müdafaa kabiliyetinden mahrum aciz bir memleket telakki ediyordu. Bir ultimatomla Yunan milletini kendi emirlerine ram edeceğine umuyordu. Fakat milletinin başında bulunan azimkâr lideri İtalyan ultimatoma yirmi dört saat içinde silahlı mukabelede tereddüt etmedi. 6 milyonluk küçük bir milletin 44 milyonluk büyük bir Avrupa devletini yenmek kudretini göstermesi bir mucizedir ve bu mucize Metaksas'ın eseridir.*'⁷⁴

Türk basınının Metaksas'ın kaybının ardından ele aldığı son konu, savaşa devam edileceğine dair Yunanlı yetkililerin yaptığı açıklamalara destek vermek olmuştur. Zira İtalyan ordusuna karşı önemli bir başarı elde eden Metaksas'ın kaybı, Yunan ordusunun ve halkının endişeye kapılmasına neden olabilirdi. Türk basınında, elde edilen başarının, endişelerin ortaya çıkardığı inanç kaybı nedeniyle yok olmasına izin vermemek için Yunan halkının moralini yükseltecek ifadeler kullanıldığı görülmektedir.

Nitekim Falih Rıfkı Atay Metaksas'ın ölümünün ardından Yunanistan'ın savaşa devam edeceği ve Metaksas'ın mirasına sahip çıkılacağına dair temennisini şu şekilde ifade etmiştir; '*Başlarında bir şef cephelerinde bir kumandan bulamadıkları için en kudretli büyük milletlerin nasıl feci akıbetlere uğradıklarını gördük. Yunan milleti ikisinde de bahtiyar çıktı; Papagos'un zaferi, Metaksas'ın mezarına en güzel hürmət ve minnet çelengi teşkil edecektir. Yunan gençlerinin, krallarının yeni şeflerinin ve kumandanlarının arkasında bu çelengin taze çiçeklerini derlemek için eskisinden daha büyük bir azim ve cesaretle er meydanlarında koştuklarını göreceğiz.*'⁷⁵

⁷¹ Ahmet Emin Yalman, 'Metaksas'ın Yarattığı Büyük Eser', Vatan, 30 Ocak 1941, s. 1.

⁷² Abidin Daver, 'Metaksas Yunanistan İçin Milli Bir Kahramandır', İkdam, 30 Ocak 1941, s. 5.

⁷³ Hüseyin Cahit Yalçın, 'General Metaksas Vefat Etti', Haber Akşam Postası, 30 Ocak 1941, s. 4.

⁷⁴ Zekeriya Sertel, 'Metaksas'ın Ölümü Karşısında', Tan, 30 Ocak 1941, s. 1.

⁷⁵ Falih Rıfkı Atay, 'Kardeş Milletin Büyük Yası', Ulus, 30 Ocak 1941, s. 4.

Muhittin Birgen, Metaksas'ın ölümü ile Yunan milletinin bir kahraman kaybettiğini ancak cephede savaşıma devam edileceğine dair inancını dile getirmiştir; *'Metaksas'ın uyandırdığı şuur kuvveti ile kendi mukadderatını kendi eline alıp bugünkü hayat ve ölüm mücadelesinde istikbale doğru azim ile yürümekte olan Yunan milleti için Metaksas, cephede dövüşürken düşen bir kahramandan başka bir şey olmasa gerektir. Harp esnasında fert olarak cephede düşenler için geride kalanların gözyaşı dökmeğe vakitleri yoktur. Yunan milleti de Metaksas için ağlamayı değil Arnavutluk dağlarında dövüşmekte devam etmeği düşünecektir!'*⁷⁶

Abidin Daver konu ile ilgili temennilerini, Yunanistan'daki milli ruh üzerinden Yunan efsanelerine kadar götüren bir benzetme ile tarif etmiştir; *'Yunan milli ruhu onun açtığı zafer yolunda yürümekte devam edecektir. Çünkü eserin temeli sağlamdır. Metaksas Yunan ruhunu eski Yunan efsanelerindeki kahramanlık mertebesine yükseltmiştir. Böyle selabetli (dayanıklı) bir ruh kolay kolay bozulmaz.'*⁷⁷ Yunus Nadi de Metaksas'ın eserinin devam ettirileceğine dair istek ve görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir; *'Komşu ve dost millet Metaksas'ın büyük eserini bıraktığı yerden alarak aynı kuvvet ve muvaffakiyetle yürütüp gidecektir. Bundan en kat'î surette eminiz ve hepimiz işte bu azim ve imkânda en kuvvetli tesellimizi bulmuş oluruz.'*⁷⁸

Türk basınının temenni ettiği gibi Yunan ordusu Metaksas'ın ardından Arnavutluk'ta savaşmayı sürdürmüştür. Ancak Metaksas'ın yerine gelen başvekil Koryzis'in, Afrika ve Akdeniz'deki çıkarlarını korumak için büyük yardım vaatlerinde bulunan İngiltere'nin Yunanistan'a asker gönderme teklifini kabul etmesi dengelerin değişmesine neden olmuştur. Zira bu gelişme Almanya'yı harekete geçirmiş ve Yunanistan Almanya'nın işgaline uğramıştır⁷⁹. Dolayısıyla Metaksas'ın ölümü Yunanistan için gerçekten büyük bir kayıp olmuştur.

2- Cenaze Töreni ve Türkiye'de Bayrakların Yarıya İndirilmesi

Metaksas'ın cenaze merasimine dair bütün detaylar Atina Ajansı'ndan alınan bilgiler çerçevesinde kamuoyu ile paylaşılmıştır. Atina Ajansı'nın haberine göre; *'Kederini güçlükte saklayan fakat heyecanını gizleyemeyen Yunanistan baştanbaba büyük evladı zafer babası ve Yunan milli birliğini temin eden Metaksas'ın cenaze merasimini takip etmiştir. Bu merasime ait malumat radyo ile neşredildiği için Yunan milleti ve ordusu Atina Katedrali'nde manen hazır bulunabilmişlerdir. Dün saat 15:30'da kral ve veliaht prens ve prensesler, başvekil, nazırlar, Sen-Sinod azaları askeri ve siyasi yüksek memurlar yabancı sefaretle erkânı, İngiliz orduları murahas heyeti kiliseye gelmişlerdir. Merasime Atina başpiskoposu riyaset etmiştir. Bu merasim yapılırken mübalağasız bütün Yunanistan ağlamakta idi. Kral prens ve prensesler bayan Metaksas ve büyük ölünün ailesi efradı ve merasimde hazır bulunanlar diz çökmüşlerdi.'*⁸⁰

Metaksas'ın Yunanistan'da sağladığı birlik ruhuna uygun olarak cenaze törenine çelenk gönderilmesi yerine savaş mağdurları için bağış yapılması istenmiştir. Atina'dan alınan detaylara göre Kral, veliaht, kral ailesi erkânı, Yunan ve yabancı hükümetler tarafından gönderilen çelenklerin dışında başka çelenk kabul edilmemiştir. Çelenk yerine muhariplere yardım cemiyeti, harp yaralıları kurumu, hava taarruzlarının sivil kurbanları ailelerine yaklaşık 20/30 milyon drahmi yardım toplanmıştır⁸¹.

Metaksas'ın ölümü nedeniyle İsmet İnönü ve Yunan Kralı II. Georges'un karşılıklı gönderdikleri telgrafları basın tarafından yayınlanmıştır. Telgraflarda iki ülke arasında samimi bir diyalog olduğu açıkça görülmektedir;

Majeste II. Georges Elenler Kralı

Büyük Devlet adamı Metaksas'ın ölümü ile dost ve müttefik kahraman Elen milletinin uğradığı acı yası en derin bir teessürle haber aldım. Derin taziyelerimin ifadesini kabul buyurmanızı ve

⁷⁶ Muhittin Birgen, 'Yunan Başvekilinin Ölümü', Son Posta, 30 Ocak 1941, s. 7.

⁷⁷ Abidin Daver, 'Metaksas Yunanistan İçin Milli Bir Kahramandır', İkdâm, 30 Ocak 1941, s. 5.

⁷⁸ Yunus Nadi, 'Metaksas'ın Ölümü', Cumhuriyet, 30 Ocak 1941, s. 3.

⁷⁹ Barbara Jelavich, a.g.e, s. 242.

⁸⁰ Vakıf, 'Bütün Memleket Matem İçinde', 2 Şubat 1941, s. 4.

⁸¹ Vatan, 'Metaksas'ın Cenaze Merasimi', 2 Şubat 1941, s. 5.

Majesteleriyle milletin bu münasebetle duyduğu acıya bütün Türk milletinin iştirak etmekte olduğuna itimat buyurulmasını rica ederim.

İsmet İnönü'

Ekselans İsmet İnönü Türkiye Reisi Cumhuriyeti

Mümtaz iş arkadaşım hükümet reisi Jan Metaksas'ın şahsında Yunanistan'ın uğradığı elim kayıp münasebetiyle muhabbetle dolu sözlerinizden son derece heyecanlanarak zat-ı devletinize teşekkür ederim. Büyük acımıza zat-ı devletinizle dost ve müttefik asil Türk milletinin gösterdiği şiddetli alaka gerek beni gerek milletimi pek derin bir surette mütehasşıs etmekte ve iki memleketimizi sıkı sıkıya birleştiren dostluğun kuvvetini bir kere daha teyit eylemektedir.

II. Georges' 82

Yunan basını, Metaksas'ın ölümünün ardından Türkiye'de gösterilen saygı ve matemlerine iştirak edilmesinden duydukları memnuniyeti dile getirmiştir. Atina Ajansından konu ile alınan haberde bu konuda duyulan memnuniyet şu şekilde ifade edilmiştir; *'Elenlerin yası karşısında Türkiye'nin gösterdiği dayanışma tezahürlerini, Yunan efkârı umumiyesi büyük heyecanla karşılamıştır. Bütün gazeteler Anadolu Ajansı'nın Türkiye'deki tezahürlerin tafsilatını ve Türk basının Yunanistan ve Metaksas hakkındaki yazılarını geniş özetlerini veren telgraflarını ilk sayfalarında belirterek neşretmektedir.'*⁸³

Basında yer alan dikkat çekici haberler arasında İngiltere'nin de müttefiki Yunanistan'ın matemine iştirak etmiş olmasıdır. Metaksas'ın ölümü üzerine Londra'da matem işareti olarak bütün resmi daireler bayraklarını yarıya indirmişlerdir. Burada önemli olan nokta ise İngiltere'de devlet reisleri dışında Mareşal Foch'dan sonra Metaksas'ın ölümü ile birlikte ikinci defa matem ilan edilerek bayrakların yarıya indirilmiş olmasıdır. Times gazetesinin baş makalesinde de Metaksas'ın İtalya karşısındaki beklenmedik başarısının ne anlama geldiğini şu şekilde ifade etmiştir; *'Metaksas Mihverin yenilmez olduğu iddiasının bir efsane olduğunu ispat eden ilk adamdır. Yunanistan'ın hayrete şayan muzafferiyetlerinin tesiri pek büyük olmuştur...'*⁸⁴

154

Katimerini gazetesinden konu ile ilgili alınan yazı aynen nakledilmiştir; *'Yunan milleti Türk millete karşı ne derece samimi ise Metaksas da o derece samimi idi. Müteveffa, Türkiye'ye giderek onlara şöyle demişti: 'Ben size karşı dostluk siyasetine devam ediyorum. Zira biz Yunanlıların bu dostluğa imanımız vardır. Metaksas senelerce bu dostluk siyasetini takip etmiştir. Hem de samimiyetle muvaffakiyetle Türkler şimdi bir dostun bir müttefikin ve büyük bir insanın ölümüne ağlıyorlar. Gazeteleri bizim ellerimizi sıkmakta olduklarını yazıyorlar. Kendilerine teşekkür ederiz. Onların sözlerini bir kardeş sözü gibi hissediyoruz.'*⁸⁵

Metaksas'ın cenaze törenine Türkiye'den bir heyet gönderilmek istenmiş ancak zaman müsait olmadığı için Türkiye'nin Atina büyükelçisi görevlendirilmiştir⁸⁶. Metaksas'ın cenaze töreni yapıldığı gün mateme iştirak etmek için Türkiye'de de bayraklar resmi dairelerde yarıya indirilmiştir⁸⁷. Ayrıca İstanbul'da Aya Triada Ortodoks kilisesinde Metaksas için ayin düzenlenmiştir. Ayine vali ve hükümet erkânı ile birlikte başta İngiltere olmak üzere çeşitli devletlerin elçileri de iştirak etmiştir⁸⁸.

Sonuç

Alman askeri ekolünden yetişmiş olan Metaksas, II. Dünya Savaşı'nda önemli ve beklenilmeyen bir başarıya imza atmıştır. Aslında Yunanistan'ı savaşın dışında tutmak isteyen Metaksas, İtalya'nın

⁸² Ulus, 'Cumhur reisimizle Elen Kralı Arasındaki Telgraflar', 2 Şubat 1941, s. 1

⁸³ Tan, 'G. Metaksas'ın Cenazesi', 1 Şubat 1941, s. 5.; Yeni Asır, 'Türkiye'deki Alaka ve Yunanlılar', 1 Şubat 1941, s. 1.

⁸⁴ Tan, 'İngiltere'de Teessür', 1 Şubat 1941, s. 5.

⁸⁵ Son Telgraf, 'Türk Saygısına Yunan Gazetelerinin Teşekkürü', 2 Şubat 1941, s. 5.

⁸⁶ Yeni Sabah, 'Cenaze Merasiminde Türkiye'yi Büyükelçimiz Temsil Etti', 2 Şubat 1941, s. 5.

⁸⁷ Vatan, 'Metaksas Gözyaşları Arasında Gömüldü', 1 Şubat 1941, s. 1.; Yenigün, 'Dost ve Kardeş Memleketin Yasına İştirak Ettik', 1 Şubat 1941, s. 1.

⁸⁸ Cumhuriyet, 'Metaksas İçin Ayin', 3 Şubat 1941, s. 5.

Yunanistan'a verdiği ve teslim olmasını isteyen ultiimatı karşısında savaş kararı almak zorunda kalmıştır. Türkiye ise ortak tehlike karşısında Anadolu'da yaklaşık 20 yıl önce işgal gücü olarak bulunan Yunan ordusunun topraklarını savunmak için verdiği bu mücadeleyi en başından itibaren desteklemiştir. Bu süreçte Bulgaristan tehlikesinin Yunanistan'dan uzak kalmasını sağlayan Türkiye, insani yardımlar ile komşusuna yardım elini uzatmıştır. Yunan ordusu başarılı bir savunma ile İtalyan birliklerini Arnavutluk topraklarına geri gönderirken bu başarının mimarı olan Metaksas 29 Ocak 1941'de vefat etmiştir. Metaksas'ın ölümü üzerine Yunanistan'da büyük bir matem yaşanırken Türkiye de bu acıya manen ortak olmuştur. Türk basınında geniş bir yankı uyandıran bu kaybın ardından 'dost' ve 'kardeş' olarak tanımlanan Yunanistan'a büyük bir içtenlikle başsağlığı dilenmiştir. Metaksas'ın kaybı 'aile faciası' ve 'müşterek acı' olarak nitelendirilmiştir. Metaksas'ın ölüm haberi Türkiye'de ulaştığında müzikli eğlenceler iptal edilmiş ve cenaze töreninin olduğu gün de mateme iştirak edilerek resmi dairelerde bayraklar yarıya indirilmiştir.

Metaksas'ın ölümünün Türkiye'de bu kadar büyük bir etki meydana getirmesinin birkaç önemli nedeni bulunmaktadır. Bu dönemde Türk basını sıkı bir denetimden geçtiğini de göz önünde bulundurmakla birlikte en önemli etken başından itibaren Türk-Yunan dostluğunu savunan Metaksas'ın bu politikayı istikrarlı bir şekilde devam ettirmiş olmasıdır. Dolayısıyla Anadolu topraklarının işgaline karşı çıkan Metaksas ile ilgili Türk kamuoyunun hafızasında olumsuz bir hadise yer almamaktadır. Ayrıca Metaksas'ın Türkiye'yi ziyareti esnasında sergilediği samimi davranışlar ve Atatürk'ün cenaze törenine katılarak Türk milletinin matemini paylaşması Türk kamuoyunda olumlu bir etki bırakmıştır.

Yunanistan'ın İtalya'ya karşı gerçekleştirdiği savunma *mucizevi* bir başarı olarak tanımlanmıştır. Metaksas'ın tam bir devlet adamı gibi hareket ederek Yunanistan'daki iç çatışmayı bitirmesi ve birlik ruhunu temin etmesi bu mucizenin temeli olarak kabul edilmiştir. Kısaca Metaksas 'birleştirici' ve Metaksas'tan önceki bütün liderler ise 'ayrıştırıcı' olarak nitelendirilmiştir. Türk basını Metaksas'ın politikalarının aynen devam ettirileceğine dair Yunanlı yetkililer tarafından verilen beyanatlara da destek olarak, Yunan milletinin birlik ruhu ile yola devam edeceğine dair temennilerini dile getirmiştir. Türk basınında gerek Metaksas gerekse Yunan milleti ile ilgili övgü dolu sözler mübalağalı olarak kabul edilebilir. Ancak Türk kamuoyu, ortak bir tehlike karşısında komşusuna zor günlerinde madden ve manen destek olmayı tercih etmiştir. Binaenaleyh Metaksas'ın Türkiye'ye yaklaşımı ve ölümünün ardından Türkiye'de de matem ilan edilmesi Türk-Yunan ilişkilerinde karşılıklı atılan doğru adımlarla samimi bir dostluk tesis etmenin mümkün olduğunu göstermiştir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA),

BCA,30.10.0.0 /256-720-21.16.

BCA, 30.10.0.0.256.720.25.s. 2.

BCA, 030.10.0.0.255.718.2.3

Sürelî Yayınlar

Akşam

Anadolu

Bugün

Cumhuriyet

Haber Akşam Postası

Halkın Sesi

İkdam

Son Posta

Son Telgraf

Tan

Ulus

Vakit

Vatan

Yeni Asır

Yeni Sabah

Yenigün

Telif Eserler

ARMAOĞLU, Fahir, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995), c. 1-2, 15. Baskı, Alkım Yayınevi, İstanbul 2005.

AYDIN, Mustafa, '1939-1945: Savaş Kaosunda Türkiye, Görelî Özerklik-2', Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, c. 1: 1919-1980, Editör: Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

BAKAR, Bülent, 'Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar', Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. 24, sy. 71, (2008), ss. 413-444.

BİBER, Tuğba Eray, 'II. Dünya Savaşı ve Yunanistan Türkleri', Yayına Hazırlayanlar: Nesrin Sarıahmetoğlu, İlyas Kemaloğlu, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları, İstanbul 2016, ss. 285-297.

CİHANGİR, Çiğdem Kılıçoğlu, 'Yunanistan'da Ulusal Bölünme ve Birinci Dünya Savaşı'na Giriş', Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi II. Uluslararası Tarih Sempozyumu 100. Yılında Birinci Dünya Savaşı 16-18 Ekim 2014 Sempozyum Bildirileri Kitabı, İzmir 2015.

CLOGG, Richard, Yunanistan'ın Kısa Tarihi, Çev: Dilek Şendil, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2018.

DALBY, Andrew, Eleftherios Venizelos 1919-1923 Barış Görüşmeleri ve Sonrası, çev: Dinçer Demirkent, Akılçelen Kitaplar, Ankara, 2014.

DEMİRHAN, Hasan, Yunanistan'da Emperyalist Kavga (1914-1918), İdil Yayıncılık, İstanbul 2012.

ERDEM, Nilüfer, 'Kürmay Subay Metaksas'ın Çanakkale Harekâtı ve Olası Türk-Yunan Savaşı İle İlgili İncelemeleri', Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, c. 14, sy. 27-28, (2015), ss. 13-21.

ERDEM, Nilüfer, Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı 1919-1923, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2009.

JELAVICH, Barbara, *Balkan Tarihi 20. Yüzyıl*, c. 2, 6. Basım, Küre Yayınları, İstanbul 2019.

KIRIŞ, Özlem Yıldırım, 'Yunan Başbakanı İoannis Metaksas'ın Ankara Ziyareti ve Akisleri (18-22 Ekim 1937), *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 12/23, (2023), ss. 15-29.

KOÇAK, Cemil, Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945), c. 1, 8. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2018.

KOLOĞLU, Orhan, Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi, Pozitif Yayınları, İstanbul 2015.

KÖYLÜ, Murat, İnönü Muharebeleri'nden Sonra Anadolu'daki Yunan Harekâtı İoannis Metaksas'ın Öngörülleri, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 10/2, 2015, ss. 165-189.

MACAR, Elçin, 'İnönü Döneminde Türkiye-Yunanistan İlişkileri', *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/inonu-doneminde-turkiye-yunanistan-iliskileri/?pdf=7024>, Erişim tarihi: 01/07/2024.

ÖZGÜR, Pınar Selçuk, 'Yunanistan İç Savaşı ve Dış Güçlerin Rolü', *Atatürk Yolu Dergisi*, sy. 57, (2015), ss. 101-129.

ÖZSÜER, Esra, 'I. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı Venizelos-'Entente Cordiale' İşbirliği ve Propaganda Çalışmaları', *Atatürk Yolu Dergisi*, sy. 63, (2018), ss. 241-274.

ÖZTAŞ, Sezai - KINALI Gürhan, 'Atatürk Dönemi Balkan Politikası Bağlamında Türkiye-Yunanistan Ek Antlaşması', *Balkan Araştırmaları Dergisi*, c. 10, sy. 2, Aralık 2021, ss. 557-599.

PALLIS, Alexander Anastasius, Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922), çev: Orhan Azizoğlu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.

- PINAR, Mehmet, 'Yunanistan'daki Darbe Teşebbüsünün (1935) Türk Siyasetine ve Basınına Yansıması', Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sy. 53, (2021), ss. 439-466.
- SMITH, Michael Llewellyn, Yunanistan'ın Anadolu Hayali 1919-1922, çev: Nilgün Engin Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2017.
- TAĞMAT, Çağla D., 'Yunan Başvekili İoannis Metaksas'ın Anılarında Türkiye Cumhuriyeti ve Mustafa Kemal Atatürk', Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi, sy. 2, (2015), ss. 147-164.
- TAĞMAT, Çağla D., 'Yunanistan'da Büyük Açlık ve Türk Yardımları', Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.
- TEKELİ, İlhan - İLKİN Selim, Dış Siyaseti ve Askeri Stratejileriyle İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si, c. 1, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.
- TOPUZ, Hıfzı, II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul 2016.
- UZUN, Hakan, '1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri', Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, c. 5, sy. 2, (2004), ss. 35-50.
- YELLİCE, Gürhan, 'Birinci Dünya Savaşı ve Yunanistan: Çanakkale'den Milli Bölünmeye', Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XVI / 32, (2016), ss. 205-242.
- YÜCESOY, Ozan, 'İkinci Dünya Savaşı'nda Batı Sahillerine Sığınan Yunanlar, Yunanistan'a Yapılan İnsani Yardımlar ve İzmir', Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 23/1, (2023), ss. 121-150.